

Stockholm, 2024.08.30

Remissvar på betänkandet En hållbar bioekonomistrategi - för ett välmående fossilfritt samhälle SOU 2023:84

Sveriges Arkitekter är ett fackförbund och en intresseorganisation som driver Sveriges arkitekters gemensamma frågor – från studietiden och genom hela yrkeslivet. Vi står upp för arkitekternas arbetsvillkor och driver kårens intressen för att åstadkomma vackra, hållbara och välfungerande livsmiljöer. Vi har över 14 000 medlemmar och ansluter cirka 90 procent av alla yrkesverksamma arkitekter i Sverige.

Bra med fossilfri vision men cirkularitet måste vara det övergripande målet

Sveriges Arkitekter ställer sig inte avvisande till en bioekonomistrategi då vi ser att en sådan kan bidra till att öka acceptansen för åtgärder för minskad klimat- och miljöpåverkan. Vi delar utredningens förslag till bioekonomins vision – i den del det handlar om att bidra till ett välmående fossilfritt samhälle. Vi saknar dock en tydligare definition av begreppet bioekonomi.

Utredningens övergripande mål specificeras genom att bioekonomin ska vara mer resurseffektiv, motståndskraftig och konkurrenskraftig i hela landet (avsnitt 9.1.2). Utredningen menar vidare att bioekonomins råvaror redan ingår i ett cirkulärt flöde genom sin förnybarhet, men att de dock kan cirkuleras i högre grad och till högre förädlingsvärde än idag (s. 42).

Utredningen nämner i inledningen beteendeförändring som en del i begreppet bioekonomi (s. 42). Vi anser att en sådan beteendeförändring – ett paradigmskifte – behövs där hela samhället slutar utgå från nyproducerade råvaror till att cirkularitet är det nya normala. För bygg- och fastighetsbranschen behöver en beteendeförändring ske där förädling sker genom ändring och ombyggnad och där nybyggnad är undantaget.

För att åstadkomma dessa beteendeförändringar krävs styrmedel från den nationella politiska nivån i form av incitament och regler som styr mot ökad cirkularitet generellt såväl som specifikt inom bioekonomin.

För att uppnå visionen om ett välmående fossilfritt samhälle anser vi därför att det övergripande målet för bioekonomistrategin behöver vara ökad cirkularitet.

Vi anser också att konkreta och effektiva styrmedel måste utarbetas och införas. I en bioekonomistrategi måste därför en bärande del vara införandet av konkreta ekonomiska styrmedel, regler och incitament som begränsar utsläpp och negativ miljöpåverkan samt styr mot en mer cirkulär ekonomi och bioekonomi. En cirkulär ekonomin där hållbarhet, resurshushållning och återbruk får ett högre värde och där avfall och utsläpp kostar. På nationell nivå kan exempelvis Danmark vara en förebild – de har Nordens högsta återvinningsgrad – där en hög deponikostnad är ett fungerande styrmedel.¹

Biomassan i befintliga byggnader

Utredningen konstaterar inledningsvis att biomassa alltid använts i alla samhällen, bland annat för byggnader (s. 43). Någon beskrivning av omfattningen ges inte.

Vi vill därför lyfta några hårda fakta. I Sverige finns cirka sju miljoner byggnader enligt Lantmäteriets fastighetsregister.² Det totala taxeringsvärdet för Sveriges byggnadsbestånd är 6 895 miljarder enligt statistik från SCB³. Andel inbyggd biomassa i det totala byggnadsbeståndet framgår tyvärr inte av statistiken. För småhus framgår dock att de står för 43% av Sveriges samlade taxeringsvärde och 90%⁴ av dessa är byggda i trä. En enorm biomassa med ett stort värde bara i det befintliga småhusbeståndet! Vi anser att utredningen grovt missat omfattningen och potentialen i det befintliga beståndet som en del i framtidens cirkulära bioekonomi.

Prioritera att stoppa rivningar av befintliga byggnader

Utredningen menar att byggnader inte konstruerats för att materialet ska återvinnas eller återanvändas, något som kan innebära höga kostnader (s. 90). Demonterbarheten – som är bättre i äldre byggnader – måste förbättras men som arkitekter är vår erfarenhet att nästan alla byggnader har förutsättningar att transformeras, innan frågan om återvinning och återanvändning av material behöver aktualiseras. Det kan handla om allt från byggnader som byggts för en

¹ <https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1827748/FULLTEXT01.pdf>

² <https://www.lantmateriet.se/sv/fastighet-och-mark/information-om-fastigheter/Fastighetsregistret/registrets-innehall/#anchor-2>

³ Se bilaga (e-post från handläggare på SCB, summan av kolumnen taxeringsvärde byggnad)

⁴ <https://www.svenskttra.se/bygg-med-tra/byggande/olika-trakonstruktioner/smahus-och-flervaningshus/>

specifik funktion som behöver moderniseras genom ombyggnad för att klara nya krav på exempelvis tillgänglighet och säkerhet, till kontorshus som kan byggas om till på studentbostäder för att möta en förändrad efterfrågan, eller befintliga bostadshus där lägenheternas planlösningar kan ändras för att matcha nya familjekonstellationer.

Men, fullt fungerande byggnader och byggnadsdelar rivs runt om i landet! Det finns ingen samlad statistik av omfattningen men 2023 beviljades exempelvis drygt 3300 rivningslov⁵ i Sverige och under år 2020 genererade den svenska byggbranschen 14 miljoner ton bygg- och rivningsavfall⁶.

Vi anser att en prioriterad åtgärd innan den första handlingsplanen inom ramen för en hållbar bioekonomistrategi (avsnitt 9.5) måste vara att stoppa rivningar av det befintliga beståndet. Det skulle exempelvis kunna göras genom att rivningar inkluderas i klimatdeklarationsreglerna på så sätt att deklARATIONERNA utgår ifrån fastigheten – och inte byggnaden – så att byggnader som redan finns på fastigheten belastar klimatdeklarationen negativt om byggnaden rivs. Ett annat sätt kan vara att utöka förbudet mot rivning i plan- och bygglagen så att förbudet inte bara skyddar kulturhistoriska värden utan även byggnaders värde i redan investerat klimat- och miljöavtryck, dvs redan förbrukade naturresurser och inga nya koldioxidutsläpp.

Förslaget om marknadsplattform

Utredningen föreslår att Naturvårdsverket ges i uppdrag att tillsammans med berörda offentliga och privata aktörer analysera hur en marknadsplattform för ökad cirkularitet inom bioekonomin kan initieras, uppföras och förvaltas, samt genomföra en pilotstudie för en sådan databas (s. 162).

Ett exempel på en redan befintlig marknadsplats som underlättar återbruk är CCBuild⁷ (för återbruk av byggvaror, inredning och möbler) som utvecklats med statligt stöd via Vinnova^{8,9}. Inom vår sektor – byggsektorn – finns också flera

⁵ Boverket, Plan- och byggenkäten lov och byggande 2023

⁶ <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/avfall/avfallslag/bygg--och-rivningsavfall/>

⁷ <https://www.ccbuild.se/>

⁸ <https://www.vinnova.se/p/cirkulara-produktfloden-i-byggsektorn---aterbruk-av-byggmaterial-i-industriell-skala/>

⁹ <https://www.vinnova.se/p/centrum-for-cirkulart-byggande--samverkan-for-aterbruk-och-cirkulara-materialfloden-i-bygg--och-fastighetssektorn/>

lokala marknadsplatsinitiativ där byggmaterial samlas i databanker för att kunna återbrukas, exempelvis i Varvstaden i Göteborg¹⁰.

Vår erfarenhet är att marknadsplatser visserligen kan underlätta för de pionjärer som redan söker och arbetar med cirkulära produkter. Men det driver inte fler aktörer att ställa om – utan här är nationella styrmedel som regler och incitament absolut nödvändiga. Och – oftast får pionjärerna på dagens linjära ekonomiska spelplan arbeta mer aktivt och söka återbrukat material bortom marknadsplatserna genom egna initiativ och samarbeten.

Om en ytterligare marknadsplattform på nationell nivå skulle bli aktuell bör erfarenheter från befintliga plattformar först dras och behovet av politiska styrmedel som styr fler aktörer dit adresseras först.

Träbyggandeplan driver nyproduktionsfokus för byggsektorn

Bygg- och anläggningssektorn står idag för 22 procent av Sveriges växthusgasutsläpp. Klimatpåverkan kommer främst från tillverkningen av material och produkter samt från utsläpp relaterade till energianvändningen i driftfasen.¹¹ Som enda förslag inom byggsektorn föreslår utredningen att regeringen tar fram en plan för industriellt träbyggande och träanvändning (s. 159).

Där det befintliga byggnadsbeståndet inte räcker för behovet behövs givetvis också kompletteringar med nya byggnader och byggnadsdelar. Vi arbetar för att den nybyggnad som behövs, ska utföras så hållbart som möjligt. Vi ser att trä har många fördelar då det ofta har lägre klimatavtryck, är en lokal resurs, har ett mångsidigt användningsområde och är ett av många människor uppskattat material för allt från fasader till möbler. Trä är också ett material som historiskt använts och utvecklats i Sverige där vi har särskild yrkeskompetens och byggda kulturvärden att ta vara på. Trä kan spela en stor roll för att få ner byggsektorns utsläpp. Men produktionsskog är dock en ändlig resurs med en viktig roll i ekosystemet och som många i dagsläget har stora planer för i omställningen och den kommer inte räcka till för alla dessa behov. Olika former av naturskog med höga biologiska värden fredas inte heller från avverkning. Vi anser att det vore mer strategiskt, innovativt och hållbart med en plan främst som styr mot en ökad återanvändning och återbruk av biomaterial.

¹⁰ <https://www.varvsstaden.se/materialbanken>

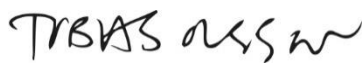
¹¹ https://fossilfritt Sverige.se/wp-content/uploads/2024/02/Bygganla%CC%88ggning_fardplan_uppgraderad_2024.pdf

Vi vill i detta sammanhang trycka på vikten av mer utmanande krav på gränsvärden i klimatdeklarationer av byggnader som också omfattar hela byggprocessen. Vi har tidigare framfört att de gränsvärden som regeringen remitterade bör sättas avsevärt lägre (se vårt remissvar i LI2023/02459). För att göra verklig skillnad i klimatarbetet, och bidra i bioekonomin, är vi övertygade om att gränsvärdena i klimatdeklarationerna är en viktig, konkret åtgärd med betydligt bättre effekt för att uppnå ett fossilfritt samhälle än en plan för trähusbyggande.

Goda arbetsvillkor och omställningsmöjligheter

Utredningen menar att en nationell bioekonomistrategi kan bidra till social hållbarhet bland annat genom förutsättningar för goda arbetsvillkor för de som arbetar inom bioekonomin (s. 121). Vi anser att det är positivt att utredningen lyfter detta perspektiv, men att det blir bakvänt.

En nationell bioekonomistrategi leder inte per se till goda arbetsvillkor – utan tvärtom – för en hållbar, konkurrenskraftig och växande svensk bioekonomi är det nödvändigt att uttryckligen ställa krav på goda arbetsvillkor och goda omställningsmöjligheter. Vi saknar analys, exempel och konkreta förslag i denna del.

Tobias Olsson
Förbundsdirektör

Margareta Wilhelmsson
Samhällspolitisk chef

Anki Kaplan Wikström
Samhällspolitisk utredare

BILAGA

Sv: fråga om taxeringsvärde byggnader

Magnus.Walestad@scb.se
Till Anki Kaplan Wikström

mån 2024-08-26 10:15

Du svarade på det här meddelandet 2024-08-27 11:28.

Hej!

I tabellen nedan anges taxeringsvärden i tusentals kronor.

Typ av taxeringsenhet	Taxeringsvärde byggnad	Taxeringsvärde	
		mark	Totalt taxeringsvärde
Lantbruksenheter (100-serien)	251 701 917	120 721 767	1 699 480 976
Småhusenheter (200-serien)	2 975 350 906	2 131 260 896	5 106 611 802
Hyreshusenheter (300-serien)	3 128 840 393	1 894 510 399	5 023 350 792
Industrienheter (400-serien)	337 773 980	152 247 188	490 021 168
Ägarlägenheter (500-serien)	5 149 951	2 099 997	7 249 948
Täktenheter (600-serien)	54 056	3 554 560	3 608 616
Elproduktionsenheter (700-serien)	195 639 933	56 332 875	251 972 808

För lantbruksenheter finns det mer än bara byggnad och mark tex. ingår skog, åker, bete mm. För lantbruksenheter finns det ekonomi-byggnader som ingår i taxeringsvärde byggnad.

Det är inte möjligt att bara välja ut byggnader som är trähus. Det finns ingen variabel i registret som anger om byggnaden är ett trähus.

Hälsningar
Magnus